

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті визначено інститути розвитку бюджетної системи України; показано роль бюджетної стратегії з позиції інституціонального підходу. Розкрито зміст інститутів розвитку бюджетної системи в умовах становлення і розвитку національної економіки.

Ключові слова: бюджетна система, інститути бюджетної системи, середньострокове бюджетне планування, інституційне середовище, бюджетування, орієнтоване на результат.

Постановка проблеми. Одним з ключових чинників ефективності та дієвості соціально-економічної політики держави є раціонально побудована і збалансована бюджетна система. Вона забезпечує перерозподіл значних фінансових ресурсів і від напрямів їх спрямування і способів використання у значній мірі залежить економічний розвиток держави та реальне благополуччя громадян. За відсутності ефективної бюджетної системи економічна політика держави не буде дієвою. Власне, досвід економічного розвитку України є практичним підтвердженням цього. Нині бюджетна стратегія економічного зростання в Україні спрямована на проведення модернізації вітчизняної економіки, створення відповідних умов для підвищення її ефективності та конкурентоспроможності, довгострокового економічного розвитку, покращення інвестиційного середовища. Проте впродовж останніх років бюджетна стратегія не достатньо мірою забезпечувала інноваційний розвиток економіки і дієві структурні перетворення. Враховуючи зазначене, актуальним питанням залишається визначення відповідних інституційних засад подальшого розвитку бюджетної стратегії з урахуванням основних напрямів суспільного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний вплив на розвиток економічних процесів, у тому числі і інвестиційний, інноваційний розвиток економіки, згладжування і подолання кризових явищ може и повинна робити держава шляхом проведення відповідної бюджетної політики, формування і виконання бюджету на усіх рівнях.

Подолати наслідки кризового стану лише за рахунок ринкових механізмів швидко не вдалося, тому стала очевидна пріоритетна роль інституціональних (структурних) обмежень на шляху виходу економіки із кризи. У центрі уваги опинилися взаємозв'язки формальних (ініційованих державою) і неформальних (створених економічними агентами) інститутів, які виявилися системоутворюючими, оскільки обумовлювалися системою правовідносин власності. Крім того, відсутність адекватної теоретичної бази трактування ролі інституту держави та її функцій у національних економіках негативно позначилося на перспективах виходу із структурної та фінансової кризи [1].

У цьому контексті актуальним є питання щодо формування інститутів бюджетної системи та визначення впливу цього процесу на реалізацію бюджетної стратегії відповідно до пріоритетів економічного розвитку країни.

Дослідженням даної проблематики на сучасному етапі займається ряд українських вчених, серед них О. Амоша, А. Гальчинський, В. Геєць, Т. Єфіменко, С. Качура, В. Корнєєв, Л. Лисяк, І. Луніна, І. Лютий, Л. Тарангул, І. Чугунов, А. Чухно та інші.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних учених у сфері розвитку інститутів бюджетної системи як інструменту економічного зростання можна назвати праці М. Афанасьєва, О. Богачової, А. Вагнера, А. Ілларіонова, Дж. М. Кейнса, Т. Ковальової, А. Лаврова, В. Лебедева, М. Малкиної, Д. Норта, В. Родіонової, М. Ходоровича та інших. Однак попри наявність численних наукових розробок сьогодні ще не повною мірою використовуються можливості інститутів бюджетної системи як інструменту економічного зростання.

Невирішені частини проблеми. У вітчизняній економічній науці існує велика кількість досліджень у сфері бюджетних відносин, механізму функціонування бюджетної системи, втім, ці питання, як правило, досліджуються в контексті реалізації функцій держави або кризь призму міжбюджетних відносин. На нашу думку, ці підходи є дещо спрощеними, що не дає змоги розкрити місце й роль бюджетної системи в забезпеченні економічного зростання. В цьому контексті важлива побудова інституту бюджетної системи з позицій інституційної теорії. Теорія інституціоналізму здатна досить адекватно відображати економічне становище країни, враховувати історичні традиції, рівень правової організації й систему ціннісних орієнтирів суспільства, дає змогу визначити складові, які регулюють бюджетні відносини, проаналізувати ефективність інституційних перетворень бюджетної системи.

Отже, необхідне подальше дослідження питання формування інститутів бюджетної системи у взаємозв'язку з особливостями інституційного середовища на відповідному етапі розвитку суспільства.

Мета дослідження – розкрити теоретичні засади та визначити зміст інститутів розвитку бюджетної системи України як інструменту економічного зростання.

Основні результати дослідження. Бюджетна система є одним із вагомих інструментів державного регулювання економіки. Від ефективності бюджетного процесу, формування бюджетної стратегії залежить успішність реалізації регулятивної функції держави, забезпечення економічного зростання. Довгострокова бюджетна стратегія виступає одним із інструментів бюджетної політики та визначається завданнями модернізації соціально-економічної системи країни. Метою бюджетної стратегії є забезпечення відповідного рівня соціально-економічного розвитку суспільства з урахуванням збалансованості державних фінансів, що реалізується через інститути бюджетного регулювання і державного фінансового контролю.

Інституційне середовище визначає основні принципи, положення, згідно з якими відбувається економічна діяльність; поведінка суб'єктів економіки, динаміка попиту і пропозиції, економічного зростання, функціонування адміністративних і ринкових механізмів, управління транзакціями залежать від діючих у суспільстві інститутів. Важливим є можливість адаптації інститутів до зміни середовища, адже функціонування будь-якої сфери економіки визначається природою її інституційної основи, яка складається з комплексу взаємопов'язаних правил і обмежень, тому без зміни інституційної моделі неможливо створити відповідні умови для спрямування суспільства на нову траєкторію розвитку. Перехід від традиційних правил до сучасних сприяє розвитку нових інститутів і установ; посиленню конституційних основ розвитку, регулювання відносин у законодавчому порядку, впорядкування інституційного середовища як сукупності політичних, правових, соціальних і економічних правил, що визначають межі, в яких здійснюється фінансово-економічна діяльність; удосконаленню бюджетного простору й бюджетних механізмів із метою підвищення ефективності їх впливу на соціально-економічні процеси у суспільстві.

Економічні правила визначають форми організації господарської діяльності, в межах якої економічні суб'єкти формують інституційні угоди та приймають рішення про використання ресурсів; у бюджетній і податковій сферах до цих правил можна зарахувати пільги, встановлені терміни сплати податків, правила фінансування, кредитування, організацію бюджетного процесу тощо. Держава створює інституційне правове поле, що регламентує економічну поведінку суб'єктів економіки з допомогою відповідних нормативно-законодавчих актів, які регламентують правила формування, затвердження і виконання державного й місцевих бюджетів. Бюджетним кодексом України регулюються суспільні відносини щодо складання, розгляду, затвердження і схвалення звітів про виконання бюджетів усіх рівнів, а також контролю їх виконання [2].

Для становлення і розвитку національної економіки необхідне створення відповідного інституційного середовища, тобто тих правил і традицій, що дадуть змогу ефективно використовувати соціально-економічний та технологічний потенціали країни. Головною при цьому є роль держави, яка встановлює правила і формує громадянське суспільство, діючи відповідно до конституції та встановлених норм. Це дає можливість сформувати стабільне і передбачуване інституційне середовище.

В плані реалізації поставлених завдань стали з'являтися нові інститути, однак, функціонуючи в існуючому інституційному середовищі, вони набувають дещо вироджені форми. До інститутів розвитку бюджетної системи можна віднести: середньострокове фінансове планування; бюджетування, орієнтоване на результат (програмно-цільовий метод); інститути росту та антикризового управління – стабілізаційні фонди (національні проекти); інститути взаємодії суспільного та корпоративного секторів економіки [3, с. 71–73].

1. Середньострокове фінансове планування. Середньострокове бюджетне планування – це визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі [4].

Запровадження середньострокового бюджетного планування сприяє:

- реалізації послідовної та виваженої бюджетної політики;
- встановленню чітких пріоритетів у галузі державних фінансів;
- передбаченню наслідків реалізації заходів бюджетної політики через кілька років;
- досягненню скоординованості заходів бюджетної, грошово-кредитної політики в середньо- і довгостроковій перспективі;
- забезпеченню збалансованості фінансових ресурсів держави, які акумулюються через бюджет;
- обґрунтованому прогнозуванню джерел і обсягів ресурсів;

- застосуванню прогресивних методик бюджетного планування;
- підвищенню прозорості бюджетного процесу;
- посиленню відповідальності учасників бюджетного процесу;
- комплексному підходу до оцінки ефективності бюджетної політики [5].

Слід також зазначити, що в Україні існують перешкоди для середньострокового бюджетування:

- часта зміна пріоритетів бюджетної політики під впливом політичних факторів;
- відсутність законодавчого закріплення обов'язковості здійснення середньострокового бюджетного планування;
- відсутність чіткої методології середньострокового прогнозування;
- недостатній досвід у здійсненні якісного середньострокового прогнозування і бюджетного планування.

Зважаючи на це, пріоритетами бюджетної політики в середньостроковій перспективі мають стати такі.

1. *Повноцінне застосування механізму середньострокового бюджетного прогнозування.* Прогнозовані показники майбутніх періодів мають бути обґрунтованими та відображати конкретні пріоритети й завдання головних розпорядників бюджетних коштів, які вони планують реалізувати у середньостроковій перспективі.

2. *Перехід до середньострокового бюджетного планування.* Для запровадження ефективного середньострокового планування і прогнозування необхідно:

- законодавчо закріпити і впровадити систему державного стратегічного планування;
- забезпечити належне функціонування системи планування діяльності міністерств – головних розпорядників коштів державного бюджету, за якої на засіданні Уряду затверджуватимуться трирічні плани діяльності міністерств із метою інтеграції головних розпорядників у межах середньострокового планування;

- урегулювати часові межі та строки встановлення і коригування індикативних показників та інших планових показників і параметрів, а також розроблення прогнозних і програмних документів щодо середньострокового планування і прогнозування.

3. *Підвищення ефективності державних інвестицій.* Задля максимізації економічного ефекту від державних інвестицій необхідно:

- затвердити чітку методику визначення пріоритетних проектів розвитку, фінансування яких здійснюватиметься за бюджетні кошти. Бюджетні кошти мають витратитися на ті проекти і програми, реалізація яких матиме найбільший економічний чи соціальний ефект для держави;

- упровадити принцип співфінансування інвестиційних проектів, оптимально розподіливши фінансові зобов'язання між центральною, місцевою владами та приватними інвесторами, які отримають вигоду від їх реалізації;

- законодавчо закріпити надання державних гарантій з урахуванням пріоритетності кредитування проектів інвестиційного характеру, що мають загальнодержавне значення;

- запровадити регулярний моніторинг стану реалізації найбільш потужних інвестиційних проектів, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів, з публічною презентацією його результатів.

4. *Удосконалення та розширення застосування програмно-цільового методу бюджетування (ПЦМ).* Очікувані результати бюджетних програм повинні мати кількісне вираження, що сприятиме більш якісній оцінці ефективності різних програм і відбору тих, які матимуть максимально можливий ефект за мінімальних затрат. Із 2014 р. ПЦМ має бути поширений на всі місцеві бюджети, тому правове й методичне забезпечення його впровадження має завершитися.

5. *Підвищення ефективності державних закупівель і посилення відповідальності за порушення у цій сфері.* Державні закупівлі можуть частково нівелювати звуження інших складників сукупного попиту, чим послаблять вплив негативних чинників на економіку України. Проте досягти цього можна, лише переглянувши такі принципи державної політики в даній сфері:

- підвищення рівня конкуренції, подолання тенденції щодо зростання частки закупівлі в одного учасника торгів, яка призводить до підвищення ризиків корупції та зниження ефективності державних закупівель як інструменту стимулювання економічної активності;

- перегляду структури державного замовлення з метою орієнтації її на внутрішнє виробництво, зокрема у спосіб запровадження цінових чи технічних вимог щодо товарів, придбання яких здійснюється за державні кошти, з дотриманням міжнародних зобов'язань України, у т.ч. в межах СОТ;

- збільшення у структурі держзамовлення частки послуг і товарів, які надаються малим бізнесом.

6. *Розширення фінансової бази місцевих органів влади* завдяки налагодженню системи адміністрування податку на нерухомість, запровадження індексації нормативної грошової оцінки земель сіль-

ськогосподарського призначення, яка є базою розрахунку суми фіксованого сільськогосподарського податку.

7. *Забезпечення прозорості й відкритості бюджетного процесу.* Головним розпорядникам коштів державного бюджету необхідно регулярно звітувати про досягнення й актуальні проблеми сфер або галузей, політику яких вони формують чи реалізують. Крім того, необхідно забезпечити максимальну публічність у питанні освоєння бюджетних коштів, зокрема зобов'язати головних розпорядників бюджетних коштів оприлюднювати інформацію про стан і результати виконання бюджетних програм, а також розподіл коштів, отриманих у межах виконання бюджетних програм. Мають бути забезпечені повне розкриття інформації про фінансовий стан цільових соціальних фондів, регулярні публікації даних щодо структури й динаміки надходжень до зазначених фондів та їх видатків [6, с. 129–130].

Середньострокове бюджетне планування є необхідним елементом впровадження програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Перехід до середньострокового бюджетного планування дасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту бюджету на відповідний рік, так і на наступні періоди, що сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики.

2. *Бюджетування, орієнтоване на результат (програмно-цільовий метод).* Програмно-цільовий метод є методом управління бюджетними коштами, відповідно до якого система планування та використання бюджетних коштів орієнтована на досягнення конкретних результатів, що дає змогу покращити якість державних послуг та забезпечити оптимальний розподіл бюджетних ресурсів в умовах їх обмеженості.

Окремі елементи програмно-цільового методу почали застосовуватися у бюджетному процесі України з 1998 року, зокрема були запроваджені бюджетні запити з обов'язковим визначенням головними розпорядниками бюджетних коштів основної мети діяльності, завдань на плановий рік, а також з проведенням аналізу результатів діяльності, досягнутих у минулому році, та прогнозуванням очікуваних результатів діяльності у поточному році, обґрунтуванням розподілу граничного обсягу видатків за кодами функціональної класифікації та напрямками діяльності.

Від 2002 р. Україна перейшла до застосування програмно-цільового методу в процесі складання бюджету. Як свідчить зарубіжний досвід, використання саме таких методів управління у країнах Євросоюзу, США, Канади, Японії, допомагає реалізувати принцип концентрації обмежених бюджетних ресурсів на досягненні конкретних цілей. Так, у США близько половини державних видатків здійснюється за програмно-цільовим методом, а у Франції їх розмір сягає 80 % [7].

Але в бюджетному процесі України цей метод перебуває на початковій стадії розвитку і тому говорити про реальні результати від його використання ще зарано. Сучасний етап можна охарактеризувати лише як формальний перехід до програмно-цільового методу складання бюджету, коли присутня форма підготовки бюджетних запитів ті інших документів за новими стандартами, а зміст роботи з їх використання ще не зазнав принципових змін.

Причини зазначеного полягають, з одного боку, в адаптуванні до нової технології бюджетного процесу, з іншого – у відсутності відповідних методичних матеріалів. Це пов'язано значною мірою із специфічними особливостями суспільних послуг. Коли зміни їх обсягів складно формалізувати. А оцінка ефективності їх надання потребує нових методичних підходів.

Водночас державні цільові програми є найбільш відпрацьованим інструментом державної політики, що реалізується шляхом використання програмно-цільового методу. Вони дають можливість спрямовувати ресурси на вирішення пріоритетних комплексних завдань, мають середньо- або довгостроковий горизонт планування, використовують системний підхід до формування взаємоузгоджених за термінами та ресурсами заходів, допомагають зосереджувати на вирішенні питань кошти бюджету та позабюджетні ресурси [8, с. 14].

На сучасному етапі розвитку програмно-цільового методу відбувається в напрямі оптимізації кількості бюджетних програм, що передбачено Програмою економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Необхідність оптимізації викликана, перш за все, адміністративною реформою, що на даний час проводиться в Україні і передбачає оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади з метою усунення дублювання їх функцій та підвищення рівня державного управління.

Основною проблемою є необхідність подальшого розвитку програмно-цільового методу в напрямі оптимізації бюджетних програм, що обумовлено потребою в перегляді бюджетних програм та уточненні їх результативних показників з урахуванням результатів адміністративної реформи, а та-

кож посилення аналітичності та інформативності результативних показників щодо досягнення конкретних результатів реалізації державної політики у галузях економіки.

Удосконалення застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі має бути спрямовано на забезпечення кількісного вираження очікуваних результатів виконання бюджетних програм, що сприятиме більш якісній оцінці ефективності різних програм і відбору тих, які матимуть максимальну ефективність за мінімальних витрат.

Основним завданням довгострокового характеру відповідно Стратегії розвитку системи управління державними фінансами [9] є забезпечення подальшого розвитку програмно-цільового методу, що застосовується на рівні державного бюджету.

Для виконання цього завдання передбачається здійснення таких заходів:

- удосконалення методологічної бази щодо визначення результативних показників бюджетних програм, зокрема в частині забезпечення кількісного вираження очікуваних результатів виконання бюджетних програм та їх відповідності пріоритетам державної політики;

- проведення головними розпорядниками бюджетних коштів аналізу бюджетних програм та їх результативних показників з урахуванням оновленої методологічної бази та врахування результатів аналізу під час формування планів діяльності та бюджетних програм.

За результатами виконання завдань передбачається:

- оптимізувати бюджетні видатки відповідно до пріоритетів державної політики;

- підвищити ефективність використання бюджетних коштів та досягти конкретних результатів за рахунок коштів державного бюджету.

До можливих ризиків, що можуть перешкодити виконанню завдань, належить:

- несприйняття головними розпорядниками бюджетних коштів необхідності проведення реформ та опір у впровадженні будь-яких змін;

- складність у проведенні оцінки ефективності бюджетних програм у зв'язку з труднощами у вимірюванні головними розпорядниками бюджетних коштів результатів своєї діяльності за допомогою кількісних та якісних показників.

3. Інститути росту та антикризового управління – стабілізаційні фонди (національні проекти). Стабілізаційний фонд запроваджено у складі державного бюджету на виконання Закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 31.10.2008 № 639-VI. Стабілізаційний фонд – це фонд, формування якого відбувається у складі спеціального фонду державного бюджету, з метою забезпечення економічної стабільності, зменшення залежності економіки від негативних наслідків фінансової кризи. Згідно з ідеологією цього Закону Стабілізаційний фонд мав стати головним зрядом антикризової реакції влади на проблеми в економіці та локомотивом, який виведе економіку з кризи.

Створення Стабілізаційного Фонду в Україні виявилось вкрай необхідною задля стабілізації ситуації на фінансовому ринку, соціально-економічного розвитку, однак, на жаль кошти фонду фактично використовувалися в значній мірі не як засіб забезпечення макроекономічної стабільності в країні, а як додатковий бюджетний ресурс Уряду для фінансування програм, що впродовж останніх років передбачалися в державному бюджеті.

Український стабілізаційний фонд, на відміну від світових фондів суверенного добробуту був створений на тимчасовій основі, адже він не має постійних джерел наповнення через хронічний дефіцит бюджету та від'ємне сальдо торговельного балансу. На сьогодні формування постійного стабілізаційного фонду набуває щоразу більшої актуальності, адже не викликає сумнівів той факт, що через вплив глобалізаційних процесів світові кризові явища мають дестабілізаційні наслідки для економіки України. Разом з тим, за для створення стабілізаційного фонду необхідно реалізовувати експортний потенціал країни, проводити лібералізацію фінансової, митної та податкової системи, а також рухатись в напрямках створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Варто розуміти, що створення фондів суверенного добробуту не є панацеєю для економік, тим паче для Української. Перш ніж створювати такий фонд, країні потрібно досягти певного рівня розвитку. На разі модель українського стабілізаційного фонду заслуговує на увагу та потребує подальшого розвитку й вдосконалення відповідно до кращої світової практики [10].

Застосування проектних підходів дозволяє забезпечити пріоритетність стратегічних інтересів суспільства перед інтересами та потребами, які диктує повсякденна політика, досягти міжсекторальної концентрації зусиль та ресурсів навколо визначених функціональних завдань. Досягнення в рамках проектів визначеності й прогнозованості державної політики створює підґрунтя для злагоджених дій держави та бізнесу в напрямі реалізації суспільно значущих завдань розвитку.

«Національні проекти» – це стратегічні проекти Української держави по пріоритетним напрямкам економічного та соціального розвитку.

Всі проекти є інвестиційними і мають 3 спільні ознаки: масштабність та/або мультиплікаційність: проекти розгортаються у національних масштабах (звідки назва «національні»); рушії розвитку (конкретної галузі чи сектору економіки): ці стратегічні проекти виводять сектор на новий рівень ефективності, вирішуючи при цьому завдання державної ваги; конкретність, спрямованість на результати: проекти мають конкретні цілі по термінам реалізації, а також потужну підтримку та інвестиційні гарантії з боку Держави [11].

Запровадження національного проектування в Україні необхідно розглядати, у першу чергу, як інструмент реалізації комплексу стратегічно орієнтованих заходів, спрямованих на вирішення найбільш актуальних завдань системної модернізації значущої сфери суспільного життя. Це спонукає розглядати такі проекти як частину системи середньо– та довгострокового планування, що запроваджується в Україні, яка, окрім виконання практичних проектів у конкретних сферах, включатиме також інфраструктурне, нормативно-правове, інформаційне та інші види забезпечення реалізації цих проектів. Відтак у процесі стратегування доцільно застосовувати «розширювальне» трактування поняття національного проекту, з виділенням їх обмеженого переліку, узгодженого із системними пріоритетами модернізації.

В межах національних проектів доцільне виділення низки прикладних національних інвестиційних проектів, які будуть спрямовані на досягнення окремих завдань в рамках проекту та здійснюватися на засадах державного, змішаного (партнерського) інвестування, або на підґрунті державних гарантій.

Джерелом ресурсів для реалізації національних проектів має бути поєднання безпосереднього асигнування бюджетних коштів та залучення коштів приватних вітчизняних та іноземних інвесторів на підґрунті відповідної заохочувальної та інформаційно-методичної політики держави, а також ймовірне залучення коштів міжнародних організацій, призначених на підтримку структурних реформ в Україні. Виокремлення переліку національних проектів створює підґрунтя для інвентаризації та структурування наявних державних програм з метою уникнення дублювання та посилення їх дієвості [12, с. 5–6].

4. Інститути взаємодії суспільного та корпоративного секторів економіки – інститут державного замовлення, державно-приватного партнерства.

Держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного і соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності. Основним засобом регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є державне замовлення.

Державне замовлення є засобом державного регулювання економіки шляхом формування на договірній (контрактній) основі складу та обсягів продукції (робіт, послуг), необхідної для пріоритетних державних потреб, розміщення державних контрактів на поставку (закупівлю) цієї продукції (виконання робіт, надання послуг) серед суб'єктів господарювання, незалежно від їх форми власності.

Поставки продукції для пріоритетних державних потреб забезпечуються за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел фінансування, що залучаються для цього, в порядку, визначеному законом.

Придбання продукції для пріоритетних державних потреб за рахунок державних коштів здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р. № 2289-VI.

У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

Згідно зі ст. 9 Господарського кодексу України формами реалізації державної економічної політики є:

1. Економічна стратегія – обраний державою курс економічної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення великомасштабних економічних та соціальних завдань, завдань культурного розвитку, забезпечення економічної безпеки держави, збереження і примноження її економічного потенціалу і національного багатства, підвищення народного добробуту. Економічна стратегія включає визначення пріоритетних цілей народного господарства, засобів та способів їх реалізації, виходячи зі змісту об'єктивних процесів і тенденцій, що мають місце в національному та світовому господарстві, та враховуючи законні інтереси суб'єктів господарювання;

2. Економічна тактика – сукупність найближчих цілей, завдань, засобів і способів їх досягнення для реалізації стратегічного курсу економічної політики в конкретних умовах, що складаються в поточному періоді розвитку народного господарства.

Правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, програмах діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також відповідних законодавчих актах.

Ст. 11 Господарського кодексу України визначає умови та основні форми прогнозування та планування економічного і соціального розвитку. Здійснення державою економічної стратегії і тактики у сфері господарювання спрямовується на створення економічних, організаційних та правових умов, за яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку. Законом визначаються принципи державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, система прогнозних і програмних документів, вимоги до їх змісту, а також загальний порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, повноваження та відповідальність органів державної влади і органів місцевого самоврядування у цих питаннях.

Висновки. Таким чином, в формуванні інститутів розвитку бюджетної системи України простежуються певні протиріччя. З одного боку, інститути формуються в руслі загальної тенденції укріплення державного рівня влади та посилення перерозподільчої функції державних фінансів. З іншого, держава з метою підвищення ефективності використання централізованих фінансових ресурсів здійснює спроби створення аналога конкурентного ринку при їх розподілі. Тому, необхідні подальші наукові дослідження, спрямовані на визначення основних напрямів і механізмів реалізації державної політики в системі державних фінансів з урахуванням особливостей інституційного середовища суспільства, що сприятиме повнішому розкриттю сутності фінансово-бюджетних відносин як вагомому інструменту соціально-економічного розвитку країни.

Література

1. Институциональные основы государственной собственности в системе национальной экономики в посткризисный период : автореф. дис. д-ра экон. наук: 08.00.01 / И. Ю. Ваславская ; ГОУ ВПО «Московский государственный институт электроники и математики (технический университет)». – М., 2010. – 38 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissers.ru/avtoreferati-dissertatsii-ekonomika/a443.php>.
2. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства / І. Я. Чугунов, Л. В. Лисяк // Фінанси України. – № 11. – 2009. – С. 3–11.
3. Малкина М. Эволюция институтов бюджетной системы в современной России / М. Малкина // Журнал институциональных исследований. – № 3. – Т. 2 – 2010. – С. 66–74.
4. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.2002 р. N 538-р [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=538-2002-%F0>.
5. Середньострокове планування бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ibser.org.ua/UserFiles/Модуль%203%20ІБСЕД.pdf>.
6. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році : щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
7. Амоша О. І. Проблеми використання програмно-цільового методу в бюджетному процесі / О. І. Амоша, С. М. Качура, В. М. Дегтярьова // Економіка промисловості. – № 3. – 2004. – С. 3–9.
8. Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері / за ред. академіка НАН України В. М. Гейця; Ін-т экон. та прогнозув. – К. : Наукова думка, 2008. – 383 с.
9. Стратегії розвитку системи управління державними фінансами [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-p>.
10. Підгурська О. І. Сутність та етапи розвитку фондів суверенного добробуту Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1457>.
11. Національні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://investukraine.com/uk/investment-opportunities/national-projects>.
12. Національні проекти в стратегії економічної модернізації України. – К. : НІСД, 2013. – 57 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНСТИТУТОВ РАЗВИТИЯ БЮДЖЕТНОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

В статье определены институты развития бюджетной системы Украины; показана роль бюджетной стратегии с позиции институционального подхода. Раскрыто содержание институтов развития бюджетной системы в условиях становления и развития национальной экономики.

Ключевые слова: бюджетная система, институты бюджетной системы, среднесрочное бюджетное планирование, институциональная среда, бюджетирование, ориентированное на результат.

Gorodetskaya T.

FORMATION OF THE INSTITUTES OF BUDGET OF UKRAINE

The article defines the institutions of the budgetary system of Ukraine, shows the role of the budget strategy from the standpoint of the institutional approach. Maintenance of the budgetary system of institutions in the establishment and development of national economy.

Keywords: budget system, budget system institutions, medium-term budget planning, institutional environment, budgeting and results-oriented.

Надійшла до редколегії 15.01.2014.